

Alkotmánybíróság

1015 Budapest
Donáti u. 35-45.

Ügyszám: III/00274/2022.

Tisztelt Alkotmánybíróság!

Alulírott [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] mint az Utcajogász Egyesület (székhely: [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED]) törvényes képviselője a következő

***amicus curiae* beadványt**

terjesztem elő az Alkotmánybíróság előtt III/00274/2022. számon folyamatban lévő, a Fővárosi Törvényszék által a 52.Pkf.637.612/2021/3. számú végzésével, az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLII. törvény 25. § (1) bekezdése alapján kezdeményezett eljárásban.

I. A beadványozó érintettsége

A beadványozó Utcajogász Egyesület hajléktalan és szegénységben élő emberek jogainak és érdekeinek érvényesítéséért dolgozik. Az Egyesület kiemelt célja, hogy a rossz anyagi körülmények között élő, eladósodott, lakhatási problémákkal küzdő polgárok számára is biztosított legyen a tisztességes eljáráshoz való jog, és anyagi lehetőségeiktől függetlenül elérhető legyen számukra is a jogi segítségnyújtás.

Ennek érdekében az Utcajogász Egyesület önkéntes jogászai tizenkét éve nyújtanak ingyenes jogi segítséget az érintettek számára személyes ügyfélfogadáson, e-mailben, valamint telefonon is, évente több mint ezer egyéni ügyben, szükség esetén ingyenes jogi képviselőt is vállalva.

Az Egyesület kiemelten foglalkozik a bírósági végrehajtás rendszerével.

II. A bírói indítvány

A Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság kezdeményezte az Alkotmánybíróság eljárását egy folyamatban lévő végrehajtási ügygel kapcsolatban.

A másodfokú bíróság által megállapított tényállás szerint az elsőfokú bíróság hivatalból elutasította az adós végrehajtási kifogását, melyben a végrehajtó által az adós tulajdonát képező ingatlanra meghatározott becsértéket sérelmezte. Az elutasítás indoka a szakértői díjelőleg letétbe helyezésének elmaradása volt, amelyre a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Vht.) 34. § (2) bekezdésének második mondata alapján nem engedélyezhető költségmentesség vagy költségfeljegyzési jog.

A Fővárosi Törvényszék érvelése szerint a Vht. 34. § (2) bekezdésének második mondatába foglalt tiltó szabály sérti az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésben biztosított jogorvoslathoz való alapvető jogot, a XV. cikk (1) bekezdése szerinti törvény előtti egyenlőség elvét, továbbá XV. cikk (2) bekezdése szerinti az egyéb helyzet, nevezetesen az anyagi helyzet alapján történő hátrányos megkülönböztetés tilalmát.

A másodfokú bíróság arra is felhívta a figyelmet indítványában, hogy a Vht. 34. § (2) bekezdés második mondata egyben nemzetközi szerződésbe is ütközik, mivel az Európai Unió Alapjogi Chartája 47. cikke is deklarálja a hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jogot, és előírja, hogy azoknak, akik nem rendelkeznek elégséges pénzeszközökkel, költségmentességet kell biztosítani, amennyiben az igazságszolgáltatás hatékony igénybeviteléhez erre szükség van.

III. Jogalkotói érvelés

Az Igazságügyi Minisztérium szerint az indítványozó által támadott jogszabályi rendelkezés nem jelenti a jogorvoslathoz való jog kizárását vagy korlátozását.

Álláspontja szerint a jogorvoslathoz való jog érvényesül ezen eljárásban is, mivel az érdemi, ügydöntő döntések tekintetében a más szervhez vagy ugyanazon szervezeten belüli magasabb fórumhoz fordulás lehetősége biztosított (35/2013. (XI. 22.) AB határozat, Indokolás {16}), és a lényegi elem a "jogorvoslás" lehetősége vagyis, hogy a jogorvoslat fogalmilag és szubsztanciálisan tartalmazza a jogsérelem orvosolhatóságát (14/2015. (V.26.) AB határozat).

A jogalkotásért felelős minisztérium szerint az adós okot adott a végrehajtási eljárásra, így a költségeket is neki kell viselnie.

A Vht. lex specialis a polgári perrendtartáshoz képest, így az általános költségkedvezményi szabályok nem feltétlenül nyerhetnek alkalmazást.

IV. Az Utcajogász Egyesület álláspontja

Az Utcajogász Egyesület a Fővárosi Törvényszék indítványában foglalt alapjogi érveléssel teljes mértékben egyetért az alábbiak szerint.

IV. 1. Az Utcajogász Egyesület tapasztalatai

Az Utcajogász Egyesület jogsegély-szolgálatát többségében olyan személyek keresik fel, akikkel mint adósokkal szemben végrehajtási eljárás van folyamatban.

Tapasztalataink szerint a szakértői díj előlegezése számukra nem lehetséges, így pedig nem képesek jogorvoslathoz való jogukat gyakorolni, mivel a végrehajtási eljárások során az adósok túlnyomó többségének már nem állnak rendelkezésére olyan megtakarítások, melyek lehetővé tennék a szakértői díjak megelőlegezését.

Ennek oka, hogy az ingatlan értékesítésére éppen azért kerül sor, mert az adósnak nincs elegendő jövedelme, megfelelő értékű ingósága, ami a követelt összeg kielégítését fedezné. A végrehajtási eljárás során, még mielőtt sor kerülne az adós ingatlanának árverezésére, jellemzően már sor került az adós jövedelméből történő letiltás foganatosítására, az ingó vagyontárgyak, valamint a pénzforgalmi szolgáltatóknál vezetett számlákon található összegek lefoglalására (inkasszó) is.

Hangsúlyozandó, hogy a becsérték túlzottan alacsony összegben történő megállapítása nem csak az adós, hanem adott esetben a végrehajtást kérő jogos érdekét is sértheti. Amennyiben az ingatlan árverési vételára nem fedezi a tartozás teljes összegét, a végrehajtást kérő fennmaradó követelése csak hosszú idő alatt, vagy egyáltalán nem térül meg.

A végrehajtási eljárásban tehát mindkét fél érdeke azt kívánja meg, hogy a becsérték és végül a licitálás során kialakuló vételár megfeleljen az általános piaci viszonyoknak. A piaci ártól lényegesen elmaradó vételár legfeljebb az árverésen szerző, harmadik félnek lehet érdeke.

IV. 2. Az Alkotmánybíróság gyakorlata a bírósági végrehajtás kapcsán

A 11/2019. (III. 29.) AB határozatban az Alkotmánybíróság rámutatott arra, hogy önmagában a bírói út igénybevételének formális lehetősége nem elegendő és “a jogorvoslat ténylegességének követelménye, vagyis az hogy a jogorvoslati fórum képes legyen a jogsérelem orvoslására, két elemet foglal magába: egyrészt, hogy a jogorvoslati fórum rendszer igénybevételét nem gátolják-e jogszabályi előírások, másrészt hogy milyen a jogorvoslat terjedelme, azaz teljeskörűsége illetve korlátozottsága.” (Indokolás {11})

Egy másik határozatában az Alkotmánybíróság megállapította: “A jogállami keretek között működő végrehajtási jog célja nem az adós ellehetetlenítése, hanem az, hogy lehetőséget nyújtson arra, hogy a kötelező erejű hatósági határozatban foglaltaknak a legegyszerűbb, leggyorsabb és leghatékonyabb módon érvényt lehessen szerezni. Ennek megfelelően a végrehajtási jognak kellő egyensúlyokat és garanciákat szükséges tartalmaznia ahhoz, hogy mind az adós, mind a végrehajtást kezdeményező érdeke megfelelően érvényesülhessen, illetve a téves vagy törvénysértő végrehajtási cselekmények megelőzhetőek, kiküszöbölhetőek és hatékonyan orvosolhatóak legyenek. A megfelelő egyensúlyokat és garanciákat nélkülöző végrehajtási jog, amely egyúttal egyoldalúan előnyben részesíti egyik vagy másik fél érdekeit, ellentétben áll mind a tisztességes eljárás követelményével, mind a jogorvoslatához való joggal. (22/2013. (VIII. 19.) AB határozat, Indokolás {17})

Az Alkotmánybíróság ennek megfelelően arra a felismerésre jutott, hogy “a bírói és hatósági határozatok végrehajtását szolgáló eljárás olyan önálló eljárás, amely az alapeljáráshoz szervesen kapcsolódó eljárás (ezt erősíti a jogirodalom álláspontja is, lásd: Vida István, A bírósági végrehajtás, 1996, 278. oldal). Éppen ezért a végrehajtási eljárás a sajátosságaiból fakadó eltérésekkel ugyan, de osztozik a bírósági, illetve hatósági eljárások garanciáiban is. Mindebből pedig a jogalkotóval szemben az az elvárás fakad, hogy a megfelelő eltérésekkel a végrehajtási jog szabályait is az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésben foglalt jogállamiság, valamint az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdésben, illetve az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésben meghatározott tisztességes eljárás követelményrendszerét kielégítő módon szükséges kialakítani.” (22/2013. (VIII.19.) AB határozat, Indokolás {18})

IV. 3. Következtetések

Előzetesen hangsúlyozni szükséges, hogy jelen eljárás tárgya nem a végrehajtási költségek viselése, hanem annak előlegezése. Az Alkotmánybíróságnak tehát abban a kérdésben kell állást foglalnia, hogy a végrehajtási eljárásban a fél (jelen ügyben az adós), átmeneti jelleggel kaphat-e az államtól segítséget ahhoz, hogy jogorvoslatához való jogát gyakorolja.

Az Alkotmánybíróság ismertetett gyakorlatára tekintettel az Utcajogász Egyesület osztja az indítványozó Fővárosi Törvényszék álláspontját.

Az Utcajogász Egyesület az indítványozó bíróság érveléséből külön hangsúllyal emeli ki a következő elvi jellegű megállapítást:

“A Vht. 9. §-a szerint a végrehajtási eljárásokra is alkalmazandó Pp. által rögzített költségkezdmények rendszere (...) éppen azért került kialakításra, hogy egyfajta védőhálót

nyújtson a feleknek, illetőleg az arra jogosultaknak, ha egyébként vagyoni helyzetük miatt nem tudnák bírósági eljárás útján érvényesíteni igényeiket.”

Hátrányos megkülönböztetés tilalma

A végrehajtási kifogás előterjesztésére jogosultak közötti vagyoni helyzet alapján történő különbségtétellel kapcsolatos Igazságügyi Minisztériumi véleményre tekintettel fontosnak tartjuk kifejezésre juttatni, hogy “A diszkrimináció tilalma nem jelenti azt, hogy minden, még a végső soron nagyobb társadalmi egyenlőtlenséget célzó megkülönböztetés is tilos. A megkülönböztetés tilalma arra vonatkozik, hogy a jognak mindenkit egyenlőként (egyenlő méltóságú személyként) kell kezelnie, azaz az emberi méltóság alapjogán nem eshet csorba.” (9/1990. (IV.25.) AB határozat) “A hátrányos megkülönböztetés alkotmányos tilalmából nem következik, hogy az államnak ne lenne joga a jogalkotás során figyelembe venni az emberek közötti ténylegesen meglévő különbségeket.” (10/1998. (IV.8.) AB határozat)

Az Igazságügyi Minisztérium álláspontja szerint nem lehet megalapozottan arra hivatkozni, hogy az alanyi kör vagyoni helyzetében való megkülönböztetés hiánya miatt sérül a törvény előtti egyenlőség.

A Vht. 34. § (2) bekezdése látszólag valóban semleges szabályozást tartalmaz, az azonos csoportba tartozó jogalanyok között nem tesz különbséget (közvetlen diszkrimináció).

A hatályos rendelkezés gyakorlati alkalmazása azonban hátrányos helyzetet teremt, különösen az adós számára, aki a vagyoni helyzetét tekintve alapvetően is hátrányos helyzetben van a végrehajtási eljárás ezen szakaszában (közvetett diszkrimináció).

A jogorvoslathoz való jog

A költségek előlegezésére vonatkozó hatályos rendelkezések nem csupán korlátozzák, de egyenesen ellehetetlenítik, hogy az adós alapvető jogával éljen.

Amíg a költségek előlegezése az adott költség-elemről való ideiglenes döntést, addig a költségviselés mindig egy végleges döntést jelent arról, hogy a költségek kit terhelnek. Ezért álláspontunk szerint az eljárás során akkor lenne biztosított az adós számára alapjogainak gyakorolhatósága, ha megilletné a költségfeljegyzési jog, amely esetén mentesül az eljárás során felmerülő költség előlegezés alól, nem mentesül viszont azok viselése alól.

Az Utcajogász Egyesület szerint nem megalapozott az Igazságügyi Minisztérium hivatkozása a 773/D/2007. AB határozatra. A hivatkozott ügyben - jelen eljárással szemben - az érintett fél nem természetes személy, hanem cég, azaz üzletszerűen működő gazdasági társaság volt. A vizsgált szabályozás pedig tartalmilag nem egyezett teljesen a jelen ügyben alkalmazott jogszabállyal.

Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény hatályba lépését követően kialakult gyakorlata alapján a jogorvoslatnak ténylegesnek és hatékonynak kell lennie, az alapjog sérelme nem csak abban az esetben állapítható meg, ha a jogorvoslat lehetőségét teljesen kizárták, hanem akkor is, ha a jogszabályban egyébként biztosított jogorvoslat nem tud ténylegesen és hatékonyan érvényesülni. Ilyen helyzet áll elő, ha a jogorvoslati jog gyakorlását a részletszabályok rendelkezései akadályozzák meg, ezáltal üresítve ki, illetve téve formálissá a jogorvoslathoz való jogot (Isd. pl. 36/2013. (XII. 5.) AB határozat, Indokolás [61], 14/2015. (V. 26.) AB határozat, Indokolás [31]). Az Alkotmánybíróság azt is kimondta, hogy “az eljárás gyorsítása nem írhatja felül a jogorvoslat hatékonyságát” (18/2020. (VII. 21.) AB határozat [89]).

Az Utcajogász Egyesület szerint a becsérték megtámadására irányuló végrehajtási kifogás érdemi elbírálásának akadályát képező, a Vht. 34. § (2) bekezdésének második mondatában foglalt, a költségkedvezmények igénybevételére vonatkozó korlátozás lehetővé teszi, hogy tisztességtelen haszonra tegyenek szert harmadik személyek a piaci áraknak meg nem felelő becsérték révén.

Szükségességi-arányossági teszt

A jogorvoslathoz való jog alapvető jog. Az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésének második mondata szerint alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.

A költségkedvezmények kizárása adott eljárás kezdeményezése esetén egyértelműen érinti és korlátozza a nehéz anyagi helyzetben lévő személyek jogorvoslathoz való jogát.

Az Utcajogász Egyesület szerint az alapjognak ezt a korlátozását az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésében megfogalmazott tesztnak szükséges alávetni.

- a) Más alapvető jog érvényesülése, vagy valamely alkotmányos érték védelme

Az Utcajogász Egyesület szerint a jogorvoslati jog korlátozása a végrehajtási eljárásokban legfeljebb a végrehajtást kérő tulajdonhoz való jog érvényesülését szolgálhatná, azaz azt, hogy a jogerős végrehajtható döntések alapján a jogosult hozzájusson az őt megillető követelés összegéhez.

Az eljárás egyes szakaszaiban az adósok egy részének kizárása a jogorvoslat lehetőségéből kétségtelenül gyorsítja az eljárást, ily módon hozzájárulhatna ahhoz, hogy a jogosult hamarabb kielégíthesse az igényét.

Jelen esetben azonban a Vht. 34. § (2) bekezdése nem csak az adósok, hanem a végrehajtást kérők esetében is kizárja a költségkedvezmények igénybevételét, így rossz anyagi helyzetű végrehajtást kérők esetén az ő tulajdonhoz való joguk érvényesülését nem szolgálja, hanem adott esetben még korlátozhatja is.

- b) Szükségesség

Az Igazságügyi Minisztérium állásfoglalásában a támadott jogszabályi rendelkezés céljaként egyrészt azt jelölte meg, hogy a kizáró szabály alkalmazásának hiányában 2018. január 1. előtt minden esetben az állam előlegezte meg a szakértő költségét, amely indokolatlan költségvetési és adminisztratív terhet rótt az államra, hiszen az eljárás végén a kötelezett fizetési kötelezettsége került megállapításra.

Hangsúlyozandó, hogy amennyiben a bíróság által megállapított becsérték magasabb, mint a végrehajtó által korábban alkalmazott becsérték, a befolyó bevételből nagyobb esély van mind a végrehajtást kérő követelésének, mind a végrehajtási költségeknek, köztük a megelőlegezett szakértői díjnak is a megtérülésére.

Az Utcajogász Egyesület szerint egyrészt a költségvetési és adminisztratív terhek nem igazolják a költségfeljegyzési jog kizárásával megvalósuló alapjog-korlátozás szükségességét. Másrészt pedig a korlátozás azért is tisztességtelen, mert az eljárás végén, a jogalkotó által is elismert módon, a költségek megtérülnek.

Az Igazságügyi Minisztérium másrészt arra hivatkozik, hogy a szabályozás célja az indokolatlanul, alaptalanul benyújtott, az eljárás elhúzódását célzó és eredményező kérelmek számának csökkentése is.

Az Utcajogász Egyesület álláspontja a korlátozás nem kifejezetten az alaptalan kérelmek számát csökkenti, mivel nincs az összefüggés a költségek előlegezése és alapossága között. Az ilyen ügyek érdemi elbírálásának hiányában nem állapítható meg, hogy a korlátozó szabály miatt elmaradó ügyek közül hány esetben bizonyulnának a kérelmek alaptalannak. Így nem igazolható az sem, hogy az egyébként legitim, az eljárások elhúzódásának megakadályozására irányuló jogalkotói célkitűzés megvalósításához ez az alapjog korlátozás szükséges lenne.

c) Arányosság

Az Utcajogász Egyesület szerint amennyiben fenn is állnak az alapjog-korlátozás fentiekben ismertetett feltételei, a szabályozás az arányossági követelményének nem felel meg, erre vonatkozó érvelést az Igazságügyi Minisztérium sem terjesztett elő.

Kérem a t. Alkotmánybíróságot, hogy jelen beadványt az ügy adattapjának részeként honlapján tegye közzé.

Budapest, 2022. szeptember 18.

Tisztelettel,

Utcajogász Egyesület